

Miloš Bernat: Raně středověké přilby, zbroje a štíty z Českých zemí, Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FFUK 2010, 110 str.

Oponentský posudek diplomové práce

Miloš Bernat se ve své diplomové práci soustřeďuje na problematiku ochranné zbroje v raném středověku, které byla – jak píše sám v úvodu – v dosavadní literatuře věnována pozornost pouze okrajově. Příčinou je bezesporu zcela výjimečný výskyt těchto předmětů v archeologickém nálezovém fondu. Několik exkluzivních exemplářů přechovává svatovítský poklad, v souhrnu se však jedná o součást hmotné kultury, která náleží do neblaze proslulé kategorie „archeologie nenalézaného“. I těch několik pevných položek pak často doprovází nedostatek, či přímo absence nálezových okolností, které by umožnily jejich archeologické datování a posouzení sociálního kontextu. Hlavní problém spočívá jednoduše v tom, že z dostupných nálezů na českém území lze stěží sestavit jakýkoliv úplnější obrázek. Toto negativní předznamenání klade na autora souhrnného zhodnocení vysoký nárok na detailní a systematickou analýzu písemných a ikonografických pramenů, která musí nezbytně přesahovat hranice archeologie i českých zemí a vytvořit bázi, do které je možné těch několik sporadických nálezů zasadit. Bohužel musím konstatovat, že tento nezbytný přesah autor recenzované práce nepodnikl a citelné mezery rovněž postrádám v reflexi základní novější zahraniční literatury (např. práce F. Lauxe, H. Steuera či M. Prietzela, všechny z rozsáhlou literaturou).

Takto komplikované téma si rozhodně vyžaduje více než jen dvoustránkový úvod, který v podstatě jen konstatuje známou skutečnost, že obranná zbroj prakticky nevstupovala do hrobových výbav. Stěží se lze spokojit s vysvětlením, že tomu tak mohlo být proto, že mohla náležet k vlastnictví panovníka. Tato hypotéza totiž záhy narazí na skutečnost, že se v období Velké Moravy v hrobových inventářích i ve venkovském prostředí sporadicky setkáváme i s předměty bezesporu mimořádné hodnoty jakými byly např. meče. Vysvětlení je tedy třeba zřejmě hledat jinde a jistě by alespoň nastínění dalších variant prospěla komparace se západoevropských prostředím 5.-8. století., či prostředím avarských pohřebišť. V rámci úvodních kapitol rovněž považuji za nezbytné vymezení informačního potenciálu jiných než archeologických pramenů. Ty jsou sice v následujícím textu využívány, bohužel však zcela nahodile, převážně bez důslednějšího odůvodnění a přesného odkazu. Totéž platí pro písemné prameny. Pro západoevropské prostředí autor často jen přebírá náhodné citace z populární knihy P. Klučiny. Postrádám i nezbytnou analýzu složení raně středověkých armád, kterou lze

čerpát z početné literatury a s tím související sociální odstínění používaných obranných prostředků.

Zásadní nedostatek diplomové práce ale vidím v problematickém hodnocení řady položek z českého území. Každé z tematických kapitol (Přilby, Zbroj a Štíty) předchází chronologický nástin jejich vývoje. I zde je však jen zřídka jasné, odkud autor čerpal uváděné informace a do jaké míry ve výstroji existovaly geografické rozdíly. V důsledku tedy vzniká vágní rámeček, který může k osvětlení českých nálezů stěží napomoci. Za nadbytečné také pokládám poměrně rozsáhlé partie o pravěké a raně historické výstroji na našem území. Zvolené příklady jsou totiž zjevně vybrány zcela nahodile. Za nejstarší doklad zbroje na našem území např. autor považuje zdobený eneolitický měděný pektorál z Velvar (s. 54), v době bronzové pak k těmto účelům měly mj. sloužit masivní náramky apod. Hodnocení raně středověkých položek často provází nejasnosti či přímo metodická pochybení. Autor např. razantně (a odůvodněně) odmítá zkratkovité spojení nálezu dvou přileb z Hradska u Mšena s franckým tažením, následně je ale dává do souvislosti s ještě problematičtější nálezem ohořelých břevien zařazených autorem výzkumu do poloviny 10. století. Jediným chronologickým vodítkem mu je nakonec tzv. svatováclavská přilba, jejíž datování je ale na jiném místě rovněž diskutováno. Pro přilby ze Stromovky přebírá Kirpičnikovo datování obdobných exemplářů z ruského Gnězdova do 10. století a pro české i ruské předměty hypoteticky navrhuje velkomoravský původ. U tzv. podivínovy přilby ze svatovítské rotundy píše, že nemá analogie v archeologických ani ikonografických pramenech aby o dvě věty později napsal, že vyobrazení kušíníka s koženým kloboukem známe z rukopisu Petra de Ebulo. Stěží se lze také shodnout s přiřazení misky slezského typu z Vlastislavi ke štítovým puklicím apod. Je jednoduše třeba jednoznačně oddělit jisté od nejistého.

Uvědomuji si apriorní problematičnost hodnocených řady předmětů a nechtěl bych kritickými výhradami zastínit řadu cenných postřehů a autorovo osobní zaujetí tématem i práci s prací se samotnými předměty. Domnívám se však, že je nezbytně nutné zvolené téma buďto rozšířit geograficky nebo prohloubit analýzu nearcheologických pramenů. Postupuji nicméně k dalšímu řízení.

V Praze 11. 9. 2010

PhDr. Ivo Štefan, PhD.

